

"גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך"

"גם אלה תשכחנה" - חטא העגל

"ואנכי" - א'ריה נ'שר כ'רוב י'עקב!

בפרשתנו פרשת כי תשא אנו קוראים בתורה על חטא העגל - חטא שמלווה אותנו בכל הדורות, כמו שאמר הקב"ה למשה רבינו (שמות לב לד): "וביום פקדי ופקדתי עליהם את חטאתם". ופירש רש"י: "תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל".

במאמר זה ברצוננו להתבונן על תחינתם של כנסת ישראל להקב"ה שישכח להם את חטא העגל, כמו שדרשו בגמרא (ברכות לב): על הפסוק בדברי הנביא (ישעיה מט טו): "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני, התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה, גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך".

"אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך, שמא לא תשכח לי מעשה העגל, אמר לה, גם אלה תשכחנה, [רש"י: מעשה העגל שאמר אלה אלהיך ישראל]. אמרה לפניו, רבונו של עולם הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך, שמא תשכח לי מעשה סיני, אמר לה, ואנכי לא אשכחך, [רש"י: זה מעשה סיני שנאמר בו אנכי ה' אלוקיך]. והיינו דאמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, מאי דכתיב, גם אלה תשכחנה, זה מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך, זה מעשה סיני".

ובהשקפה ראשונה נראה המאמר כחידה סתומה כמו שכבר תמהו המפרשים, איך אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: "רבונו של עולם הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך, שמא תשכח לי מעשה סיני", וכי יעלה על הדעת כי מה שהסכים הקב"ה לשכוח להם מעשה העגל, הוא מחמת שיש ח"ו שכחה לפני כסא כבודו, הלא ברור כשמש כי אין זה רק משום שברוב רחמיו וחסדיו מחל להם חטא העגל, הנה כי כן איך אפשר לחשוש שמא ישכח להם קבלת התורה בהר סיני.

"אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי"

פתח דברינו יאיר לבאר דברי חכמים וחידותם, על פי מה שהביא בספר "פנינים יקרים" (פרשת ויצא) דבר נפלא בשם המקובל האלקי רבי שמשון מאוסטרופאלי זצ"ל ה' ינקום דמו, אשר דיבר בקדשו לפרש רמז הכתוב (בראשית כח טז): "וייקץ יעקב משנתו ויאמר, אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי".

כי ידוע שארבע חיות הקודש, מלאכי מעלה הנקראים חיות הקודש, הנושאים את כסא הכבוד שהקב"ה כביכול יושב עליו, הם בצורות: אריה, כרוב, נשר, אדם, כמו שראה יחזקאל בנבואה את מראה המרכבה של מעלה (יחזקאל י ד): "וארבעה פנים לאחד, פני האחד פני הכרוב, ופני השני פני אדם, והשלישי פני אריה, והרביעי פני נשר".

זאת ועוד ידוע כי צורתו של יעקב אבינו חקוקה בכסא הכבוד בדמות פני אדם, כמבואר בגמרא (חולין צא): על הפסוק

שנאמר בחלום יעקב (בראשית כח יב): "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו" - "תנא עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה, [רש"י: פרצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב], ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה, בעו לסכוניה [ביקשו להכניסו בסכנת מות מחמת הקנאה], "מיד והנה ה' נצב עליו" - לשמרו.

והנה עד החלום ידע יעקב שישנן שלש חיות הנושאות את כסא הכבוד, שהם בדמות אריה, כרוב, נשר, אבל לא ידע שצורתו חקוקה בכסא הכבוד, אולם באותו חלום נתגלה לו שגם צורתו חקוקה בכסא הכבוד. וזהו שאמר: "אכן יש ה' במקום הזה" - אכן נוסריקון א'ריה כ'רוב נ'שר יש במקום הזה ידעתי, אבל אנכי נוסריקון א'ריה כ'רוב נ'שר יעקב לא ידעתי עד עתה עכדה"ק.

"עבד אברהם אנכי"

יתכן לרמוז ענין זה בדברי אליעזר עבד אברהם, אשר חכמינו ז"ל כבר העידו עליו כפי שהביא רש"י (בראשית כד מב) בשם המדרש: "יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים". והנה כאשר נפגש אליעזר עם לבן ובתואל, כדי לקבל הסכמתם לתת לו את רבקה שתהיה אשה ליצחק, הדבר הראשון שאמר להם הוא (בראשית כד לד): "עבד אברהם אנכי".

וב"אמרי יוסף" (פרשת חיי שרה שם) הביא ביאור על כך בשם הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע, כי מה שאמר: "עבד אברהם אנכי", נתכוון לומר כי העבדות של אברהם היא "אנכי" - לפרסם בעולם הדיבור הראשון של עשרת הדברות (שמות כ ב): "אנכי ה' אלוקיך", שהיא האמונה במציאות אלקותו יתברך והשגחתו בעולם עכדה"ק.

אך לפי האמור יש לומר עוד, כי אליעזר העבד הנאמן שהיה דולה ומשקה מתורת רבו אברהם, ידע כי הוא צריך למצוא אשה כזו ליצחק, אשר מהם יולד בן קדוש יעקב שצורתו תהיה חקוקה בכסא הכבוד. לכן בעת מילוי שליחותו פתח את דבריו: "עבד אברהם אנכי" - העבדות שלי היא להשלים המרכבה של אנכי" - א'ריה כ'רוב נ'שר י'עקב.

וזהו שהתפלל לה' (בראשית כד מב): "ואבא היום אל העין ואומר ה' אלוקי אדוני אברהם אם ישך נא מצליח דרכי אשר אנכי הולך עליה" - אנכי דייקא, להשלים ד' חיות המרכבה שסימנם אנכי". וכאשר ראה שהקב"ה הצליח דרכו (שם כד כז): "ויאמר ברוך ה' אלקי אדוני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדוני, אנכי בדרך נחני ה' בית אחי אדוני" - "אנכי" דייקא, שהודה לה' שהנחה אותו בדרך להשלים ד' חיות אנכי".

"יחזקאל ביקש עליו רחמים והפכו לכרוב"

ונראה להעיר בזה ממה שהקשו בגמרא (חגיגה יג): סתירה במראה שראה יחזקאל במעשה מרכבה, בענין צורת החיות הנושאות

את כסא הכבוד, כי כתוב אחד אומר (יחזקאל א י): "ודמות פניהם פני אדם, ופני אריה אל הימין לארבעתם, ופני שור מהשמאל לארבעתן, ופני נשר לארבעתן". ואילו במקום אחד כתוב (שם י ד): "וארבעה פנים לאחד, פני האחד פני הכרוב, ופני השני פני אדם, והשלישי פני אריה, והרביעי פני נשר". וצריך ביאור מדוע בכתוב השני הוחלף פני שור לפני כרוב.

ומתוך הגמרא: "אמר ריש לקיש, יחזקאל ביקש עליו רחמים והפכו לכרוב, אמר לפניו, רבונו של עולם, קטיגור יעשה סניגור". ופירש רש"י: "אנו צריכין שיבקשו מרכבותיך עליו רחמים והשור קטיגור הוא". פירוש, כי הוא מזכיר חטא העגל שהיה ממין השור. ומפרש בגמרא: "מאי כרוב, אמר רבי אבהו, כרביא, שכן בבבל קורין לינוקא רביא". ופירש רש"י: "כרביא, פני תינוק".

ומקשה שוב בגמרא: "אלא מעתה דכתיב, פני האחד פני הכרוב, ופני השני פני אדם, והשלישי פני אריה, והרביעי פני נשר, היינו פני כרוב, היינו פני אדם". כלומר מאחר שצורת הכרוב היא פני תינוק, מהו אם כן ההבדל בין פני כרוב לפני אדם הלא שניהם פני צורת אדם. ומתוך: "אפי ררבי ואפי זוטרי", פירוש, "פני אדם" הוא פני אדם גדול ואילו "פני כרוב" הוא פני תינוק קטן. וביאר המהרש"א בחידושי אגדות (שם ד"ה ואילו שור) ענין פני כרוב בלשון קדשו:

"לפי שמלאכים וכל צבא השמים עומדים לפניו יתברך ברוך הוא, יש מיימינים מלמדים זכות בדינו של אדם, ויש משמאלים מלמדים חובה... והכי נמי הנך ד' חיות, יש מלמדים זכות מימין דכתיב ודמות פניהם פני אדם, ופני אריה אל הימין וגו', אבל גבי השור כתיב פני השור מהשמאל דהיינו מלמד חובה, ועל כן ביקש יחזקאל רחמים והפכו לכרוב שהוא גם כן צורת אדם, שיבקש גם כן רחמים על ישראל שנקראו אדם".

הקב"ה הראה ליעקב אבינו גם צורת שור שבמרכבה

אלא שלפי זה ראוי להתבונן במה שביאר הקדוש רבי שמשון מאוסטרופאלי, כי הקב"ה הראה ליעקב אבינו בחלום את ארבע החיות נושאי הכסא, שסימנם אנכי" נוסריקון אריה, נשר, כרוב, יעקב, ועל כך אמר יעקב: "ואנכי לא ידעתי", וצריך ביאור מדוע הראה לו הקב"ה את ארבע החיות נושאי הכסא, כפי שיהיו אחרי שהחליף יחזקאל שור שבמרכבה לכרוב, ולא הראה לו את צורת החיות כפי שהיו מתחילה עם פני שור לפני שהוחלף לכרוב.

ונראה ליישב על פי מה שמצינו במדרש (ב"ר סח יב-יג), כי במחזה הסולם הראה הקב"ה ליעקב, כל מה שעתידי להיות עם זרעו בני ישראל: מתן תורה, הקרבת הקרבנות, גלות ישראל. הנה כי כן לא נפלת היא לומר שהראה לו גם ענין נפלא זה, שמתחילה יהיו ד' חיות הכסא בצורות: אריה, נשר, שור, אדם, אלא שאחר כך יבוא יחזקאל הנביא ויחליף פני שור עם פני כרוב.

אמנם כאן הבן שואל, מדוע אם כן לא מצינו רמז בכתוב, שיעקב ראה בחלום גם את פני השור לפני שהוחלף לכרוב. ויש לומר כי גם זה רמז במה שאמר יעקב: "אכן יש ה' במקום הזה" - אכן יש"ש נוסריקון א'ריה כ'רוב נ'שר י'עקב ש'ור, כי באמת ראה בחלום כל צורות חיות הקודש שיהיו במרכבה, הן מתחילה כאשר אחד מהם היה פני שור, והן בסוף אחרי שהחליף יחזקאל את פני שור לכרוב, ועל זה הוסיף לומר: "ואנכי לא ידעתי", שלא ידע מעולם כי פני אדם שבמרכבה הוא צורת יעקב, כנרמז בתיבת אנכי" - אריה, נשר, כרוב, יעקב.

בשעת מתן תורה

ירד כסא הכבוד על הר סיני

ונראה לבאר הטעם שהראה הקב"ה ליעקב בחלום, את ארבע חיות הקודש נושאי כסא הכבוד, על פי מה שמצינו במדרש (ב"ר סח יב) פתרון למראה הסולם שראה יעקב בחלום, שהוא רמז למתן תורה שעתידי הקב"ה לתת לישראל בהר סיני:

"רבנן פתרין ליה בסיני, ויחלום והנה סלם, זה סיני, אותיות דדין הוא אותיות דדין, [פירוש סל"ם בגימטריא סינ"ן], מוצב ארצה, ויתיצבו בתחתית ההר, וראשו מגיע השמימה, וההר בווער באש עד לב השמים... והנה מלאכי אלקים, זה משה ואהרן, עולים, ומשה עלה אל האלקים, ויורדים, זה משה, וירד משה, והנה ה' נצב עליו, וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר".

נמצינו למדים מדברי המדרש, כי מה שראה יעקב במראה הסולם: "והנה ה' נצב עליו", הוא רמז על ירידת הקב"ה על הר סיני, ככתוב (שמות יט כ): "ויירד ה' על הר סיני". והנה רש"י (שם) מפרש בשם המכילתא: "ויירד ה' על הר סיני, יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר (שם כ ט) כי מן השמים דיברתי עמכם, מלמד שהרכין שמים העליונים ותחתונים, והציען על גבי ההר כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם". הרי לנו דברים ברורים כי בשעת מתן תורה ירד הקב"ה עם כסא כבודו על הר סיני.

יומתק להבין בזה מה שמצינו בגמרא (שבת פח): "כי כאשר עלה משה למרום לקבל את התורה לישראל, ביקשו מלאכי השרת לשרפו בהבל פיהם, כי גם הם השתוקקו לקבל את התורה באמרם להקב"ה: "תנה הודך על השמים", אלא שהקב"ה הגין על משה באמרו: "אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה", ולפי האמור הכוונה בזה על כסא הכבוד שהוריד הקב"ה על השמים שהציע על הר סיני.

וכן מצינו בגמרא (סוכה ה.) על הפסוק שנאמר בשעת מתן תורה (איוב כו ט): "מאחז פני כסא פרשו עליו עננו, ואמר רבי תנחום, מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו", ומפרש בגמרא: "אישתרובי אישתרוב ליה כסא עד עשרה ונקט ביה", פירוש, שנשתרוב הכסא הכבוד למטה על הר סיני עד עשרה טפחים ואחז בו משה רבינו.

הנה כי כן מאחר שבמתן תורה ירד הקב"ה עם כסא כבודו על הר סיני, הרי ירדו עם כסא כבודו גם ארבע חיות הקודש נושאי הכסא, על כן באותה שעה שראה יעקב בחלום: "והנה ה' נצב עליו", אשר לפי המדרש הראה לו בכך: "וירד ה' על הר סיני", אשר אז ירד ה' עם כסא כבודו על הר סיני, הנה אז ראה גם כן ד' חיות הקודש נושאי הכסא, ועל כך אמר: "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי" - א'ריה כ'רוב נ'שר י'עקב.

על ידי קבלת התורה נשלם הקב"ה בתואר מלך

עתה הבה נתבונן מה ראה הקב"ה על ככה, כי לא רק הוא עצמו כביכול ירד על הר סיני אלא עוד הוריד עמו כסא כבודו, הן אמת שאפשר לומר כי ביקש להגן על משה, שלא ישרפוהו המלאכים בהבל פיהם, וכמו שאמר לו: "אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה", אולם הלא ברור שיש בכוחו של הקב"ה להגן עליו גם מבלי שיאחז בכסא הכבוד.

ונראה לבאר הענין בזה, על פי יסוד גדול בענין תכלית הבריאה כפי שכתב בעל התניא ב"שער היחוד והאמונה" (פרק ז): "הנה הוא ידוע לכל, כי תכלית בריאת העולם, הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך, דאין מלך בלא עם". כלומר תכלית הבריאה היא שיקרא הקב"ה בתואר "מלך", והיות שאין מלך בלא עם, נמצא כי רק על ידי ישראל המקבלים עליהם עול מלכותו, נעשה הקב"ה כביכול מלך בפועל על כל העולם.

וכבר כתב כן הרבינו בחיי (פרשת וישב לח ל): "אנו אומרים בראש השנה שבו נברא העולם, המלך הקדוש והמלך המשפט, לפי שהיום ההוא הוא תחלת מעשיו, שאין מלך בלא עם". אולם המקור הראשון ליסוד זה הוא מפרקי דרבי אליעזר (פרק ג) שאומר בענין זה דברים נפלאים, כי התורה היא שיעצה להקב"ה לברוא את העולם כדי שיקרא מלך:

"עד שלא נברא העולם, היה הקב"ה ושמו הגדול בלבד, ועלה במחשבה לברוא את העולם... מיד נתייעץ הקב"ה בתורה ששמה תושיה לברוא את העולם. השיבה לו ואמרה, רבון העולמים, אם אין צבא ואין מחנה למלך, על מה הוא מולך, ואם אין עם מקלסין למלך איזה הוא כבודו של מלך, שמע אדון העולם וערב לו. אמרה תורה, בי נתייעץ הקב"ה לברוא את העולם, שנאמר (משלי ח יד) לי עצה ותושיה... מכאן אמרו חכמים, כל מלכות שאין לה יועצים אין מלכותה מלכות".

והנה כאשר נתבונן בזה נשכיל להבין הטעם, שזכתה דוקא התורה הקדושה ליעיץ להקב"ה שיברא את העולם כדי שיקרא מלך, כי על ידי שיקבלו ישראל את התורה לשמור כל רמ"ח מצוות עשה וש"ס"ה לא תעשה, על ידי זה הם ממליכים עליהם את הקב"ה לקיים מצוותיו וגזירותיו, ובכך נשלמה תכלית הבריאה להכתיר את הקב"ה בתואר מלך על עמו ישראל שקיבלו עליהם מלכותו.

מעתה יומתק להבין הענין שירד הקב"ה עם כסא כבודו על הר סיני, כי מה שהקב"ה יושב כביכול על כסא כבודו, הרי זה בבחינת "מלך" היושב על כסא מלכותו, כמו שכתוב (תהלים כט י): "וישב ה' מלך לעולם", ומאחר שהקב"ה מלך על ישראל דוקא ביום שקיבלו את התורה, על כן ירד הקב"ה עם כסא כבודו על הר סיני, לרמז כי אחרי שקיבלו ישראל את התורה בארץ, מעתה יכול הקב"ה לשבת על כסא כבודו גם בארץ, כי הוא בבחינת מלך על כל העולם שיושב על כסא כבודו.

נשמות ישראל והלוחות נחצבו מכסא הכבוד

ועתה בא וראה כי ענין זה מתאים להפליא, עם מה שגילה לנו הרבינו בחיי בפרשתנו (לא יח) כי שני לוחות הברית נחצבו מהכסא הכבוד, והנה הדברים בלשון קדשו:

"וידוע כי הלוחות היו של סנפיריון ולוקחו מכסא הכבוד, וכן מצינו בכסא הכבוד (יחזקאל א כו) כמראה אבן ספיר דמות כסא, ומלת לחת בא"ת ב"ש כסא, ולכך שכינה שורה עליהם כמו על כסא, ומפני שהלוחות לוקחו מכסא הכבוד, נקראת התורה כבוד שנאמר (משלי ג לה) כבוד חכמים ינחלו, וכן הנפש השכלית שורשה בכסא הכבוד, ונקראת כבוד שנאמר (תהלים ל יג) למען יזמרך כבוד, ונפשו של אדם המתעסק בתורה זוכה לשוב לשורשה, שנאמר (שם יט ח) תורת ה' תמימה משיבת נפש".

נמצינו למדים מדבריו, כי הלוחות והתורה שורשם מהכסא הכבוד, וכן הנפש השכלית של איש ישראל שורשה מכסא הכבוד, ועל ידי שאיש ישראל עוסק בתורה הוא זוכה להשיב את נפשו לכסא הכבוד. הנה כי כן מבואר היטב הטעם שירד הקב"ה עם כסא כבודו על הר סיני, כדי לחצוב לישראל את הלוחות הראשונים מהכסא הכבוד אשר משם נחצבו גם נשמות ישראל, ובזכות קבלת התורה יושב הקב"ה כמלך על כסא כבודו גם בארץ.

הנה כי כן הרווחנו להבין מעט מזעיר, מה שאמר הקב"ה למשה: "אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה", רמז לו הקב"ה להשיב תשובה ניצחת למלאכים, כי על ידי שיקבלו ישראל את התורה בארץ תושלם תכלית הבריאה, שיהיה הקב"ה מלך היושב על כסא כבודו, לא רק בשמים ממעל בין המלאכים אלא גם בארץ מתחת אין עוד, על כן ודאי ראוי להם לקבל את התורה כדי להמליך את ה' גם בארץ.

וזהו שאמר הקב"ה למשה: "אחוז בכסא כבודי", שנמצא עתה על הר סיני אחרי שהסכימו ישראל לקבל את התורה, כי אני יושב על כסא מלכותי גם בארץ, "וחזור להן תשובה", בכך תחזיר למלאכים תשובה ניצחת, שראוי לישראל לקבל את התורה ולא המלאכים, כי רק על ידם יכול הקב"ה כביכול להיות מלך גם בארץ.

פתרון דברי חכמים וחידותם

מעתה יאיר עינינו וישמח לבנו להבין דברי חכמים וחידותם: "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם, הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך, שמא לא תשכח לי מעשה העגל". הביאור בזה שכנסת ישראל חששה כמו שחשש יחזקאל, כי מאחר שבין החיות הנושאים את כסא הכבוד יש פני שור שמזכיר חטא העגל, נמצא כי אין שכחה לפני כסא כבודו על מעשה העגל. על כך השיב הקב"ה "גם אלה תשכחנה", שישכח להם מעשה העגל שאמרו: "אלה אלהיך ישראל".

"אמרה לפניו, רבונו של עולם, הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך, שמא תשכח לי מעשה סיני". הביאור בזה שכנסת ישראל חשבה שהקב"ה ישכח להם מעשה העגל, על ידי שלא ישב שוב על כסא כבודו וממילא לא יראה את פני שור שבמרכבה, לכן נתעורר בהם חשש שמא ישכח להם הקב"ה מעשה סיני, שהרי בזכות קבלת התורה בהר סיני ישב הקב"ה כמלך על כסא כבודו, ואם לא ישב הקב"ה על כסא כבודו כדי להשכיח מעשה העגל, הרי יוצא מזה שגם מעשה סיני שגרם להקב"ה לשבת על כסא כבודו ישכח.

על כך השיב הקב"ה לכנסת ישראל תשובה נפלאה: "אמרו לה, ואנכי לא אשכחך",

ופירש רש"י: "זה מעשה סיני שנאמר בו אנכי ה' אלקיך". הביאור בזה שהקב"ה גילה להם בכך, שלא יטעו לחשוב שישכח להם מעשה העגל על ידי שלא ישב על כסא כבודו, שהרי אז יישכח להם גם מעשה סיני שהושיבו הקב"ה למלך על כסא כבודו.

אלא כוונתו יתברך שישכח להם מעשה העגל, על ידי שימלא תפלתו של יחזקאל להחליף פני שור לכרוב, ועל ידי זה ירוויחו ישראל שני דברים: א) שישכח להם הקב"ה מעשה העגל כי פני השור כבר לא יהיה במרכבה. ב) על ידי שיחליף הקב"ה את השור לכרוב, יזכור הקב"ה תמיד מעשה סיני שקיבלו ישראל את התורה, שהרי אחרי החילוף הסימן של ארבע החיות נושאי הכסא הוא אנכי - א'ריה נ'שר כ'רוב י'עקב.

נמצא כי בכל פעם שישב הקב"ה על כסא כבודו, ויסתכל על ארבע חיות הקודש יזכר כביכול בתיבת "אנכי", שהוא רמז על מה שקיבלו ישראל בהר סיני: "אנכי ה' אלקיך" שורש כל התורה, ובזכות קבלה זו ישב הקב"ה כמלך על כסא כבודו. וזהו שאמר הקב"ה: "ואנכי לא אשכחך", כי דוקא מחמת חילוף פני שור לפני כרוב, לא אשכח מעשה סיני שקיבלו ישראל את התורה: "אנכי ה' אלקיך".

"גזירת מלך היתה לשלוט בהם"

ויש להוסיף בזה תבלין על פי מה ששינינו בגמרא (ע"ז ד:): "אמר רבי יהושע בן לוי, לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שנאמר (דברים ה כו) מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים וגו', והיינו דאמר רבי יוחנן משום רשב"י... לא היו ישראל ראוין לאותו מעשה אלא להורות תשובה לרבים". ופירש רש"י: "כלומר גיבורים ושליטים ביצרם היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרם עליהן, אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם, כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה".

ונראה להביא ראיה שחטא העגל היתה גזירת המלך כדי להורות תשובה, על פי מה שכתב ב"ילקוט ראובני" (פרשת יתרו אות קיח) בשם המדרש, לפרש שני דברות הראשונות: "אנכי ה' אלקיך" - אנכי נ'וטריקון א'ריה נ'שר כ'רוב י'עקב, שהם החיות נושאי הכסא, וקשה מדוע החליף הקב"ה את השור לכרוב, לכן כדי לתרץ קושיא זו ממשיך הכתוב: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", כדי שלא להזכיר חטא העגל שהוא שור.

נמצינו למדים מזה, כי עוד במתן תורה לפני חטא העגל, כבר רמז הקב"ה בדיבור הראשון: "אנכי ה' אלקיך", שעתידיים ישראל להיכשל בחטא העגל, ולכן הוא יתברך עתיד להחליף את השור לכרוב, עד שהחיות נושאי הכסא יהיו אנכי - א'ריה נ'שר כ'רוב י'עקב, ומוכח מזה שכבר אז היתה גזירת המלך שיחטאו בעגל כדי להורות תשובה.

מעתה יש קשר נפלא בין מה שהסכים הקב"ה למלא שתי הבקשות של כנסת ישראל: א) שישכח להם חטא העגל, ב) שיוזכר להם מתן תורה בהר סיני, כי על ידי שהחליף להם השור לכרוב, הסימן של החיות הוא אנכי - א'ריה נ'שר כ'רוב י'עקב, שזה מזכיר כי כבר בשעת מתן תורה אמר הקב"ה: "אנכי ה' אלקיך", לרמז שהוא עתיד להחליף את השור לכרוב, ומוכח מזה שחטא העגל היתה גזירת המלך כדי להורות תשובה, נמצא כי שני הדברים קשורים זה בזה, הקב"ה שוכח לישראל מעשה העגל על ידי שהוא זוכר להם מתן תורה.

הקדוש רבי שמשון מאוסטרופאלי זי"ע: "אכן יש ה' במקום הזה" - אכ"ן נוטריקון א'ריה כ'רוב נ'שר

"ואנכי לא ידעתי" - אנכ"י נוטריקון א'ריה נ'שר כ'רוב י'עקב, יעקב לא ידע שצורתו חקוקה בכסא הכבוד

גמרא: מתחילה היה במרכבה שור שמזכיר חטא העגל, לכן ביקש יחזקאל רחמים להחליף את השור לכרוב

"אכן יש ה' במקום הזה" -

אכ"ן י"ש נוטריקון א'ריה כ'רוב נ'שר י'עקב ש'ור, כי ראה לפני החילוף ואחריו

רש"י: בשעת מתן תורה הרכין הקב"ה את השמים על גבי ההר כמצע על המטה וירד כסא הכבוד עליהם

על ידי מתן תורה נשלמה תכלית הבריאה, לתת להקב"ה תואר מלך היושב על כסא כבודו גם בארץ

רבינו בחיי: שני לוחות הברית נחצבו מהכסא הכבוד, וכן הנפש של איש ישראל

שורשה מכסא הכבוד

הקב"ה החליף השור לכרוב כדי להזכיר מתן תורה: "אנכי ה' אלקיך" - א'ריה נ'שר כ'רוב י'עקב